

Prihodi opština od naknada za životnu sredinu manji su i za stotinu miliona dinara, pokazalo je istraživanje VOICE-a. To je posledica novog načina obračuna, koji nije podsticajan za smanjenje zagađenja, čime se šalje poruka zagađivačima: ne morate smanjiti zagađenje, već platite - pa posle radite šta hoćete. Istovremeno, više od 30 opština u Srbiji ukinulo je fondove za zaštitu životne sredine.

Krenimo redom.

Opština Lajkovac je jedna od tri administrativne jedinice koja, zajedno sa Lazarevcem i Ubom, čini tehnološku i proizvodnu celinu na kojoj funkcionišu četiri aktivna kopa - „Polje B“, „Polje D“, „Tamnava - Zapadno polje“ i „Veliki Crljeni“.

Oni se nalaze u nadležnosti javnog preduzeća Elektroprivreda Srbije (EPS). Zbog procenjenog negativnog uticaja koje njihove celokupne aktivnosti imaju po neposredno okruženje, lokalna samouprava u Lajkovcu je ovo preduzeće uvrstila među obveznike naknade za zaštitu i unapređivanje životne sredine za 2018. godinu.

Ujedno, ovom preduzeću je utvrđen i najviši iznos u odnosu na druga pravna lica i preduzetnike koji su tada poslovali na teritoriji opštine - čak 101 milion dinara. Poređenja radi, nijednom drugom obvezniku na području Lajkovca nije određena naknada veća od milion dinara za taj isti period.

Međutim, Elektroprivreda Srbije se tri godine kasnije više nije nalazila među deset najvećih platiša u opštini. Istovremeno, ukupan prihod Lajkovca po osnovu naknade za zaštitu i unapređivanje životne sredine pao je za oko 100 miliona dinara u odnosu na 2018. godinu. I budžeti drugih lokalnih samouprava su doživeli sličnu sudbinu tokom istog perioda.

Opština Bor je najveći pojedinačni gubitaš, zabeleživši pad u prihodima od ove naknade za oko 220 miliona dinara. Kao i Lajkovac, **opština Ub** je pretrpela gubitak od oko 100 miliona dinara, dok su prihodi **Smedereva i Zaječara** za 60 miliona manji nego tri godine ranije. Udarci koje su primili opštine i gradovi u **Vojvodini** su manji, ali ne i beznačajni. U slučaju Vrbasa, Apatina i Vršca je pad bio „težak“ 45 miliona dinara.

Budžetski prilivi nisu jedina stavka koja se promenila tokom prethodne tri godine - u međuvremenu, usvojen je zakonski okvir kojim je predviđen novi sistem obračuna naknade za zaštitu i unapređivanje životne sredine.

Smešna visina nadoknade u odnosu na stepen zagađenja

Dejan Maksimović iz Ekološkog centra „Stanište“ upravo u tome vidi objašnjenje za pad prihoda koje su opštine ostvarivale na ovaj način.

„Prethodno je lokalnim samoupravama ostavljeno u nadležnost da propisuju tu naknadu, odnosno kome će da je propišu i koliki će ti iznosi biti. I bilo je ograničeno na 0,4 posto od

prihoda od aktivnosti koje utiču na životnu sredinu. A sada je najveći iznos dva miliona dinara“, ispričao je Maksimović.

Takva promena je usledila 2019. godine, nakon usvajanja Uredbe o kriterijumima za određivanje aktivnosti koje utiče na životnu sredinu. Dva su odlučujuća kriterijuma na osnovu kojih se određuje u koji će od platnih razreda biti smešten zagađivač – veličina pravnog lica, odnosno preduzetnika i procenjeni stepen negativnog otiska koje ostavi na neposredno okruženje.

Međutim, Dejan Maksimović smatra da je sadašnja visina naknade „smešna u odnosu na tehnološki zahvat“ koji bi pravno lice moralo da sprovede da bi prekinulo sa zagađenjem. „Glavni problem tog novog načina obračuna je taj što on nije podsticajan za smanjenje zagađenja, znači time se ne šalje zagađivačima poruka smanjite, već **platite - pa posle radite šta hoćete**“, smatra on.

Pored toga, naknada za zaštitu i unapređivanje životne sredine jeste i jedina iz paketa od ukupno osam iz ove oblasti od koje prihodi u potpunosti pripadaju opštinama i gradovima.

Država pomaže zagađivačima

Ipak, poređenjem iznosa koje su plaćali najveći obveznici pre i nakon usvajanja novog zakonskog okvira, može se zaključiti da su promene prevashodno pogodovale upravo velikim zagađivačima, a nauštrb lokalnih samouprava.

Kompaniji HBIS Group Serbian Iron & Steel, vlasniku **smederevske železare**, utvrđena je naknada za zaštitu i unapređivanje životne sredine u iznosu od 71,5 miliona dinara u 2018. godini. Za isti period, Elixir Prahovo, članica Elixir Group, bila je u obavezi da izdvoji blizu 30 miliona dinara i uplati budžetu **Negotina**. Rudnik bakra Majdanpek bio je najveći obveznik u istoimenoj opštini na istoku Srbije – „vrednost“ njegovog uticaja na okoliš je bila procenjena na malo više od 23 miliona dinara.

S druge strane, u **Apatinu** je među najvećim zagađivačima u odnosu na visinu naknade bila Apatinska pivara, kojoj je lokalna samouprava naplatila oko 32,5 miliona dinara.

Računica izgleda mnogo drugačije tri godine kasnije.

Smederevo je prihodovalo svega milion dinara od HBIS Group Serbian Iron & Steel. U Majdanpeku je najveći obveznik Srbija Zidin Bor Koper, takođe s milion dinara. Elixir Prahovo plaća svega dva miliona dinara opštini Negotin. To je maksimalna suma koja može da se naplati zagađivaču prema trenutnom sistemu platnih razreda.

Za razliku od njih, Apatinska pivara je bila u obavezi da plati 125 hiljada dinara u 2021. godini.

Opštine ukidaju fondove za zaštitu životne sredine

Osim što su prihodi lokalnih samouprava po osnovu ove naknade značajno umanjeni, opštine i gradovi od 2015. godine nisu više u obavezi da namenski troše novac koji, između ostalog, prikupe na ovaj način. Tada je Zakon o budžetskom sistemu omogućio vlastima na svim nivoima da sredstva usmerena ka zaštiti životne sredine mogu potrošiti u druge svrhe, bez kršenja propisa.

Dejan Maksimović iz Ekološkog centra „Stanište“ objašnjava da je do 2020. godine „više od 30 opština“ ukinulo lokalni budžetski Fond za zaštitu životne sredine.

„Tu je sad pitanje da li oni imaju ekološke probleme. Jer, bez obzira što ta sredstva više nisu namenska, i što ne moraju da ih ulože u životnu sredinu, ipak postoji neka moralna i ljudska obaveza da to urade. Ali oni to ne osećaju tako, i važnije im je da taj novac potroše na nešto drugo“, rekao je Maksimović.

Neke od samouprava koje su zabeležile najveći finansijski pad – Bor, Smederevo i Zaječar, jesu opštine i gradovi koje je Agencija za zaštitu životne sredine (SEPA) izdvojila kao oblasti u kojima je zabeleženo prekomerno zagađenje vazduha tokom 2020. godine, piše Voice.